

VENEMAA FÖDERATSIOONI VÕIMALIK ROLL 2015. AASTA RÄNDEKRIISIS NING SEOS RADIKALISEERUMISE PÕHJUSTEGA EESTI MOSLEMITE LÕIMUMISEL

Katrin Tammekun

ÜLEVAADE. Eestis elavat moslemikogukonda peetakse üldjuhul rahulikuks ning enamjaolt hästi ühiskonda sulandunuks. Osa kohalikust moslemikogukonnast on sulandunud suuremal määral venekeelsesse vähemuskogukonda. Artikli¹ eesmärk on analüüsida, kuidas suhestuvad Venemaa Föderatsiooni huvid Süürias Euroopa Liitu 2015. aastal tabanud rändekriisi ja radikaliseerumise ehk äärmustumise juurpõhjustega Eestis. Radikaliseerumise uurimisel tuginetakse Veldhuis' ja Stauni loodud radikaliseerumise juurpõhjuste mudelile, mis on kohandatud Eesti oludega. Olulisemate järeldustena on võimalik esitada, et Venemaa Föderatsioon on kasutanud rände- ehk migratsioonikriisi eri poliitiliste eesmärkide täitmiseks. Eesti ühiskonnas ilmnevad polariseerumistunnused võivad olla soodne pinnas radikaliseerumise avaldumiseks.

Võtmesõnad: Venemaa Föderatsioon, radikaliseerumine, Eesti moslemikogukond, moslemid

Keywords: Russian Federation, radicalisation, Estonian muslim community, muslims

1. Sissejuhatus

Nüüdses Euroopas on nii terrorismi kui ka rände ehk migratsiooni tagapõhjaks vägivallakonfliktid Lähis-Idas (sh Süüria ja Iraak), Liibüas ning Afganistanis. Nendes konfliktides on põimunud religioossed ja etnilised juured.² Rändevooegade tekke olulisimaid põhjusi on turvatunde puudumine päritoluriigis või otsene oht elule, aga ka riik, kes kiusab kodanikke taga poliitiliste vaadete tõttu. Lisanduvad ka paremate majandustingimuste

¹ Artikkel põhineb 2019. aastal kaitstud magistritööl „Radikaliseerumise juurpõhjusted Eesti moslemite lõimumise kontekstis“. Autor tänab PhD Vladimir Sazonovit ja *dr. phil.* Illimar Ploomi toetuse ja sisuliste kommentaaride eest artikli valmimisel.

² **Weise, F-J.** 2016. Integrating Refugees Reduces Risks. Language Training and Job Placement Are Key to Integration. – Per Concordiam. Journal of European Security and Defense Issues, Vol. 7, No. 1, p. 8.

otsijad.³ Kõik see on toonud kaasa rändevood Euroopasse, mida võivad kasutada ära Euroopa julgeolekut ohustavad inimesed⁴. Paradoksaalselt on leitud seoseid Läänes järjest enam võimust võtva terrorismiga seotud rünnakute ja sisserände vahel. Terrorismi kasv on vähemalt osaliselt seotud diasporaade suurenemisega Euroopas, kuna nendega liituvad eri põhjustel koduriigist lahkunud sisserändajad.⁵

Rändekriis, mis algas Euroopa Liidus väga teravalt 2015. aastal, mõjutas märkimisväärselt Euroopa poliitilist debatti. Liikmesriikide valitsustele ja Euroopa Liidu institutsioonidele avaldasid tugevat survet ühelt poolt vaenulik avalik arvamus ja teisalt järjest enam esile kerkivad äärmusjõud (parempoolsed, rahvuslikule identiteedile rõhku panevad liikumised). Solidaarsuse ja riigisisese turvatunde vahel tuli leida üle Euroopa tasakaal.⁶ Samal, 2015. aastal astus Venemaa Föderatsioon Süüria kodusõtta, asudes pommitama kohalikke tsiviilelanikke. See suurendas omakorda juba alanud väljarännet Süüriast. Suur osa põgenikest jõudis Euroopasse. Niisuguse tegevuse taga võib näha Venemaa huvisid Süürias või regioonis laiemalt.⁷ Nii toonane NATO Euroopa vägede ülemjuhataja Philip Breedlove kui ka Ameerika Ühendriikide senaator John McCain on esinenud avalikkuse ees väitega, mille kohaselt kasutab Venemaa Föderatsioon just Süüria kriisi oma poliitiliste eesmärkide saavutamiseks. Tsiviilelanike ründamine on toonud kaasa arvuka väljarände. Selle tulemusena võib suur hulk põgenikke jõuda ka Euroopasse, pannes proovile Euroopa Liidu ühtsuse ja tugevuse.⁸

³ **Schmid, A. P.** 2016. Links between Terrorism and Migration: An Exploration. – ICCT Research Paper, International Centre for Counter-Terrorism – The Hague, May, pp. 7–8. <https://icct.nl/publication/links-between-terrorism-and-migration-an-exploration> (22.09.2019).

⁴ **Funk, M.; Parkes, R.** 2016. Refugees versus Terrorists. – European Union Institute for Security Studies (EUISS), January. <http://www.europarl.europa.eu/greece/resource/static/files/refugees-versus-terrorists.pdf> (15.09.2019).

⁵ **Mullins, S.** 2016. Terrorism and Mass Migration. – Per Concordiam. Journal of European Security and Defense Issues, Vol. 7, No. 1, p. 24. <https://globalnetplatform.org/system/files/Per%20Concordiam%20V7N1%20ENG.pdf> (20.12.2019).

⁶ **Braghioli, S.; Makarychev, A.** 2018. Redefining Europe: Russia and the 2015 Refugee Crisis. – Geopolitics, Vol. 23, No. 4, pp. 826–827. [Braghioli, Makarychev 2018]

⁷ **Nyquist, J. R.; Cernea, A.-M.** 2018. Russian Strategy and Europe's Refugee Crisis. – Center for Security Policy, May 29. p. 3. https://www.centerforsecuritypolicy.org/wp-content/uploads/2018/05/Russia_Refugee_05-28-18.pdf (14.09.2019). [Nyquist, Cernea 2018]

⁸ **NATO Commander: Russia Uses Syrian Refugees as “Weapon” against West.** 2016. – Deutsche Welle, March 02. <https://www.dw.com/en/nato-commander-russia-uses-syrian-refugees-as-weapon-against-west/a-19086285> (22.09.2019). [Syrian Refugees as “Weapon” 2016] Vt ka **McCain: Putin Using Refugee Crisis as a Weapon.** 2016. – Politico, February 15. <https://www.politico.eu/article/mccain-putin-using-refugee-crisis-as-a-weapon/> (06.11.2019).

Radikaliseerumisuuringud Euroopas keskenduvad eelkõige valdkonna uuele küljele – *üksiku hundi terrorismile*. Püütakse avada iseradikaliseerumise olemust ja määratleda mõistet. Iseradikaliseerunud „üksiku hundi“ kohta on erinevaid arvamusi: see arvatakse olevat pigem väljamõeldis või siis oletatakse, et lähituleviku ohvrirohkeimad rünnakud paneb toime just „üksik hunt“.⁹ Pigem nähakse uue terrorismisuuna esiletõusu, milles on olulisel kohal iseradikaliseerunud „üksik hunt“¹⁰. Eelkirjeldatust nähtub, et viimasel ajal on pööratud vähem tähelepanu radikaliseerumise juurpõhjuste uurimisele. T. Veldhuis ja J. Staun¹¹ löid 2009. aastal radikaliseerumise juurpõhjuste uurimise mudeli. Selle abil on võimalik lähemalt seletada tingimusi, mis võivad suunata inimese radikaliseerumise, sealhulgas iseradikaliseerumise teele. Viimase aja analüüsid on otsitud ühisosa hübriidsõja ja terrorismi vahel¹² ning teadaolevalt eristub radikaliseerumine terrorismist¹³. Seetõttu ongi oluline uurida ühiskonnas peituvaid radikaliseerumistingimusi.

Eestis avaldub ränne mitmel moel, nt seadusliku rändena, mis seostub eelkõige viisade või töötamiseks ja õppimiseks mõeldud elamislubadega. Seadusliku rände vastand on seadusliku aluseta riigis viibimine, nt riigis viibimise õiguse kaotamine viisarežiimi rikkumisel või ebaseaduslik riigipiiri ületamine. Lisanduvad veel Eesti kui Euroopa Liidu liikmesriigi vastu võetud rahvusvahelised kohustused, mis tähendavad ümberpaigutamise ja -asustamise programmis osalemist.¹⁴ Eesti roll Süüria kodusõjas on eelkõige sõjapõgenike aitamine ja sel moel Euroopa Liidu rinderiikide toetamine. Vähem kajastamist on leidnud see, et Eestist on mindud välisvõitlejateks

⁹ **Pantucci, R.; Ellis, C.; Chaplais, L.** 2015. Lone-Actor Terrorism: Literature Review. – Countering Lone-Actor Terrorism Series, No. 1. London: Royal United Services Institute for Defence and Security Studies (RUSI), pp. 1–19. <https://rusi.org/projects/lone-actor-terrorism> (30.09.2019). Vt ka **Ellis, C. et al.** 2016. Lone-Actor Terrorism: Analysis Paper. – Countering Lone-Actor Terrorism Series, No. 4. London: RUSI, pp. 1–22.

¹⁰ **Gallagher, M. J.** 2016. The 2016 “Lone Wolf” Tsunami – Is Rapoport’s “Religious Wave” Ending? – Journal of Strategic Security, Vol. 10, No. 2, pp. 60–76.

¹¹ **Veldhuis, T.; Staun, J.** 2009. Islamist Radicalisation: A Root Cause Model. – Clingendael, the Netherlands Institute of International Relations, The Hague, October. https://www.diis.dk/files/media/publications/import/islamist_radicalisation.veldhuis_and_staun.pdf (30.09.2019). [**Veldhuis, Staun** 2009]

¹² **Minniti, F.** 2018. Hybrid Warfare and Hybrid Threats. – European Eye on Radicalization, April 16. <https://eeradicalization.com/hybrid-warfare-and-hybrid-threats/> (10.11.2019).

¹³ **Powers, S. M.** 2014. Conceptualizing Radicalization in a Market for Loyalties. – Media, War & Conflict, Vol. 7, No. 2, p. 234.

¹⁴ **Vabariigi Valitsus** 2019. Pagulasküsimus, 9. aprill. <https://www.valitsus.ee/et/pagulased#seisukohad> (06.11.2019).

Süüria kodusõtta. Avalike andmete põhjal on läinud Eestist välisvõitlejaks alates 2013. aastast parkümmend inimest¹⁵.

Artiklis käsitletakse esmapilgul eraldiseisvaid teemasid, mis tekitab küsimuse, kuidas eelmainitud valdkonnad suhestuvad. Analüüsitakse Venemaa Föderatsiooni poliitilisi huve Lähis-Idas ning peatutakse Süüria kodusõjal ja suhetel Läänega. Vaadeldakse Venemaa võimalikku rolli Euroopat tabanud rändekriisis. Kõige sellega luuakse raamistik Venemaa Föderatsiooni tegevusele ning võimalikule suhestumisele radikaliseerumise põhjustega Eesti moslemikogukonna näitel. Analüüsis¹⁶ kasutatakse autori 2019. aastal kaitstud magistritöös tehtud radikaliseerumise juurpõhjuste mudeli uuringu tulemusi ning võrreldakse neid Venemaa võimaliku rolliga rändekriisis.

Artikli esimeses põhipeatükis analüüsitakse Venemaa Föderatsiooni ja Euroopa Liidu omavahelisi suhteid rändekriisis ning tuuakse välja võimalikud versioonid, milline on Venemaa roll Süüria kodusõjas ja rändekriisis. Järgmises peatükis keskendutakse Eesti moslemikogukonnale. Viimastes peatükkides käsitletakse analüüsimeetodit ja uuringutulemusi. Sealhulgas analüüsitakse radikaliseerumise juurpõhjuste mudelit ning põhjuste võimalikku avaldumist Eestis.

2. Lääs, Venemaa ja rändekriis

Mõistmaks Venemaa ja Lääne suhteid, tuleks peatuda esmalt poliitika-kujundamisel. Lääne ja Venemaa välispoliitika kujundamine erinevad põhimõtteliselt. Lääne arusaam probleemilahendusest põhineb soovil leida partneriga ühine keel, kuid Venemaa lähtub pigem seisukohast „kõik või mitte midagi“.¹⁷ Teisalt saab Süüria kodusõja näitel iseloomustada Venemaa poliitikat kahepalgelisena¹⁸. Ühelt poolt toetab Venemaa Bashar al-Assadi režiimi ning käsitleb al-Assadi ja tema valitsust liitlasena. Teisalt on leitud tõendeid, et Venemaa toetab ka Süürias tegutsevat äärmusrühmitust,

¹⁵ **Kaitsepolitseiamet** 2019. Aastaraamat 2018, p. 30. https://www.kapo.ee/sites/default/files/public/content_page/Aastaraamat-2018.pdf (29.09.2019).

¹⁶ **Tammekun, K.** 2018. Radikaliseerumise juurpõhjusted Eesti moslemite lõimumise kontekstis. Magistritöö. Tallinna Tehnikaülikool, lk 28–38. [Tammekun 2018]

¹⁷ **Cornell, S. E.** 2016. The Fallacy of “Compartmentalisation”: The West and Russia from Ukraine to Syria. – European View, Vol. 15, No. 1, pp. 98–101. [Cornell 2016]

¹⁸ **Barari, H. A.** 2016. Russia – Double Game in Syria? – The Jordan Times, October 03. <http://jordantimes.com/opinion/hassan-barari/russia-%E2%80%94-double-game-syria> (09.11.2019).

terroriorganisatsiooni ISIS. Näiteks on ta andnud selle liikmetele välja isikut tõendavaid dokumente.¹⁹ Lääs on aga Venemaasse suhtunud kui partnerisse, kellel on konstruktiivne roll Süüria kriisi lahendamisel. Üldjoontes tuleb tõdeda, et Venemaa Föderatsiooni poliitiline tegevus on ilmselt üheks osaks Süüria kriisi lahendusest, kuid mitte nendel tingimustel, mida peaksid sobilikuks Lääs või Süüria opositsioon.²⁰ Segastele poliitilistele signaalidele lisanduvad veel võimalikud selgitused, miks Venemaa oli nõus sekkuma Süüria kodusõtta. Võimaliku ja ilmselt ühe olulisema põhjusena on nimetatud Venemaa soovi pöörata tähelepanu eemale Ida-Ukrainalt ja sellega seostuvalt. Järgmise põhjusena on leitud, et Venemaal on tahe muutuda Lääne partneriks, mis omakorda võiks tuua kaasa järeleandmisi sanktsioonides.²¹

Analüüsid Venemaa tegevust Süürias, on jõutud järeldusele, et kuigi ta astus Süüria sõtta eesmärgiga võidelda radikaalse islamiga, on selgunud, et pigem rünnati tsiviilisikutega seotud objekte või sihtmärke, mida olid toetanud Lääs või Türgi²². Selline tegevus on kutsunud esile terava kriitika Venemaa Föderatsiooni pihta. Nagu eespool viidatud, on nii NATO juhtametnik kui ka Ameerika Ühendriikide senaator väljendanud, et Venemaa soovib süvendada rändekriisi Euroopas, kasutades selleks sõjapõgenikke. Rändekriisi süvendamise eesmärgina nähakse Venemaa poliitilist tahet lõhestada ja nõrgestada Euroopa Liidu ühtsust.²³ Kuigi üldsus peab selliseid väljaütlemisi emotsionaalseks, tuleks vaadelda informatsiooni Venemaa Föderatsiooni riigisiseste tegevuste kohta enne 2015. aastat. Avalike allikate põhjal on võimalik välja tuua, et Venemaa on kasutanud Süürias 2011. aastal alanud rahutusi juba varemgi enda huvides. Ta suunas või julgustas riigivõimuga vastuolus olevaid inimesi, kellel olid väidetavalt äärmuslikule islamile oma- sed vaated ning kes olid seetõttu julgeolekuorganite vaateväljas, lahkuma Süüriasse ja ühinema sealsete äärmusrühmitustega, sh ISIS-ega. Seda tehes

¹⁹ Nyquist, Cernea 2018, pp. 11–14.

²⁰ Charap, S. 2013. Russia, Syria and the Doctrine of Intervention. – Survival, Vol. 55, No. 1, p. 35.

²¹ Souleimanov, E. A.; Dzutsati, V. 2018. Russia's Syria War: A Strategic Trap? – Middle East Policy, Vol. XXV, No. 2, pp. 42–43.

²² Cornell 2016. Vt ka Miller, J.; Fitzpatrick, C. A. 2015. Putin in Syria: Even ISIS Says Russia Is Not Bombing ISIS. – The Interpreter, November 19. <http://www.interpretermag.com/putin-in-syria-even-isis-says-russia-is-not-bombing-isis/> (24.09.2019).

²³ Syrian Refugees as “Weapon” 2016.

vähendas Venemaa terrorismiohtu riigis.²⁴ Leidub ilmselgeid viiteid, et Venemaa on kasutanud rändekriisi oma poliitiliste eesmärkide täitmiseks, nt propagandas. Samas ei ole leitud otseseid tõendeid, et Venemaa sooviks eesmärgistatult süvendada rändekriisi Euroopas. Pigem võib eeldada, et Euroopasse jõudnud Süüria põgenikud on nn kaasnev kahju (ingl *collateral damage*) olukorras, kus Venemaa ründab tsiviilobjekte.²⁵

Venemaa Föderatsiooni tegevusi Lääne suunal seostatakse hübriidsõjaga²⁶, mille üks vahendeid on rändekriis. Dr Peter Roell on välja pakkunud hübriidsõja definitsiooni, mis hõlmab palju detaile ja tegevusi, kuid selles kontekstis võib välja tuua järgneva. Hübriidsõda on kombinatsioon eri teguritest, sealhulgas järjepidev poliitiliste ja ideoloogiliste konfliktidega manipuleerimine ning terroristide või kriminaalse taustaga inimeste kaasamine.²⁷ Hübriidsõja kontekstis eristatakse kahte mudelit: terroriorganisatsiooni ISIS mudel ja Venemaa Föderatsiooni hübriidsõja mudel. Venemaa Föderatsiooni mudeli puhul on oluline märgata detaile, mis esmapilgul tunduvad tühised ega ole seotud Venemaa laiema tegevuskavaga. Venemaal on peaaegu kogu peavoolumeedia allutatud Kremlile, mis edastab sisuliselt president Putini poliitsõnumeid. Selline teguviis annab võimaluse vormida avalikku arvamust hõlpsasti sobilikus suunas. Avaliku arvamuse vormimisele väljaspool Venemaa piire aitavad kaasa propagandaväljaanded. Seejuures on tähelepanuväärne, et ka Eestis esindatud väljaanne Sputnik on asunud värbama Eestist ajakirjanikke.²⁸

²⁴ **Tsvetkova, M.** 2016. Special Report: How Russia Allowed Homegrown Radicals to Go and Fight in Syria. – Reuters, May 13. <https://www.reuters.com/article/us-russia-militants-specialreport/special-report-how-russia-allowed-homegrown-radicals-to-go-and-fight-in-syria-idUSKCN0Y41OP> (07.11.2019). Vt ka **Weiss, M.** 2017. Russia's Double Game with Islamic Terror. – Daily Beast, July 12. <https://www.thedailybeast.com/russias-double-game-with-islamic-terror> (07.11.2019).

²⁵ **Schoemaker, H.** 2019. Allegations of Russian Weaponized Migration against the EU. – Militaire Spectator, July 26. <https://www.militairespectator.nl/thema/internationale-veiligheidspolitiek/artikel/allegations-russian-weaponized-migration-against-eu> (25.09.2019).

²⁶ **Wigell, M.** 2019. Hybrid Interference as a Wedge Strategy: A Theory of External Interference in Liberal Democracy. – International Affairs, Vol. 95, No. 2, pp. 2–4. [**Wigell** 2019]

²⁷ **Roell, P.** 2016. Migration – A New Form of “Hybrid Warfare”? – Institute for Strategic, Political, Security and Economic Consultancy (ISPSW) Strategy Series: Focus on Defense and International Security, Issue No. 422, May, p. 2. http://www.ispsw.com/wp-content/uploads/2016/05/422_Roell_RINSA.pdf (11.11.2019).

²⁸ **Thiele, R. D.** 2015. The New Colour of War – Hybrid Warfare and Partnerships. – Institute for Strategic, Political, Security and Economic Consultancy (ISPSW) Strategy Series: Focus on Defense and International Security, Issue No. 383, October, pp. 4–9. https://www.files.ethz.ch/isn/194330/383_Thiele.pdf (08.11.2019).

Tulles tagasi rändekriisi ja propaganda juurde, võib öelda, et Venemaal on välja töötatud strateegiad, mille eesmärk on ilmselgelt lõhkuda Lääne ühtsust ning laiemas plaanis muuta üldine julgeolekuolukord ebastabiilseks²⁹. Rändekriis on Venemaale suurepärase vahend jagada väärinformatsiooni, mis ilmselgelt toob inimestes esile mitmesuguseid emotsioone. Eeltoodu näitlikustamiseks sai Saksamaast seesuguse rünnaku objekt. Nimelt leidis Venemaa meedias laialdast kajastust juhtum, kus väidetavalt vägistasid moslemitest põgenikud Saksamaal Venemaa kodakondsusega 13-aastast tüdrukut, kuigi Saksamaa ametivõimud lükkasid uudise ümber.³⁰ Sellise tegevuse taga võib näha Venemaa poliitikat, mida on varem kasutatud suhetes Eesti ja Lätiga – russofoobiapoliitika elavdamist.

Rändekriis andis Venemaale võimaluse kasutada sellist poliitikat ka suhetes teiste, mitte ainult endise Nõukogude Liidu riikidega. Kirjeldatud juhul sai sihtmärgiks Saksamaa. Niisugusel meediakajastusel saab olla üks eesmärk: näidata Saksamaa juhitud rändepoliitikat ohtliku ja ebaturvalisena,³¹ luues sedasi ulatuslikku arvamust ebaõnnestunud Euroopa Liidu migratsioonipoliitikast ning lõhestades ühiskonda ja kahjustades valitsuse mainet³². Lühidalt võib öelda, et narratiivid, mida Venemaa kasutab Kremli-meelsetes meediakanalites väärinformatsiooni levitades, on järgmised: Lääs on ise süüdi ja põhjustanud Euroopat tabanud rändekriisi seoses tegevustega Süürias. Sellisele narratiivile järgneb „ohu“ käsitus, milles avaldatakse kas väljamõeldud või moonutatud statistikat põgenike ja migrantide toime pandud kuritegude kohta. Eesmärki täidavad ka seksuaalse alatooniga kajastused, nt eespool kirjeldatud Saksamaa juhtum. Kõigele sellele järgneb lahenduse pakkumine Euroopa liikmesriikidele. See seisneb järgmises üleskutses: Venemaa on ainus riik, kes suudab Euroopat rändekriisist päästa, kaitsta eurooplasi ning luua turvalisust.³³

²⁹ **Sazonov, V.** 2017. Kremli hübriidsõja praktika Afganistani näitel ehk miks Venemaa relvastab Talibani. – *Diplomaatia*, 16. juuni. <https://diplomaatia.ee/kremli-hubriidsoja-praktika-afganistani-naitel-ehk-miks-venemaa-relvastab-talibani/> (07.11.2019).

³⁰ **Schnauffer, T. A. II.** 2017. Redefining Hybrid Warfare: Russia's Non-linear War against the West. – *Journal of Strategic Security*, Vol. 10, No. 1, p. 28. Vt ka **Gressel, G.** 2016. Russia's Hybrid Interference in Germany's Refugee Policy. – *European Council on Foreign Relations (ECFR)*, February 04. https://www.ecfr.eu/article/commentary_russias_hybrid_interference_in_germanys_refugee_policy5084 (26.09.2019).

³¹ **Braghiroli, Makarychev** 2018, pp. 832–833.

³² **Wigell** 2019, p. 14.

³³ **Nestoras, A.** 2019. How the Kremlin is Manipulating the Refugee Crisis: Russian Disinformation as a Threat to European Security. – *Institute of European Democrats (IED)*. <https://www.iedonline.eu/publications/2019/kremlin-refugee-crisis.php> (30.09.2019).

Ajal, kui idanaaber püüab eri vahenditega Euroopa Liidu ühtsust lõhestada, tuleb ette ka liidusiseseid konflikte, mis võivad ühtsust murendada. Rändekriisi taustal on üks teravaid konflikte nn Dublini III määruse menetlus, mille eesmärk oleks vähendada rände rinderiikidel (Itaalia, Kreeka) põgenikega seotud koormust. Lisaks Krimmi anastamist puudutav terrorismiohu kasv Euroopas ning ohvrirohked rünnakud Pariisis ja Brüsselis. Kõik see on esile tõstnud rahvusriigi küsimused ning vähemalt osaliselt toetanud parempoolsete parteide esilekerkimist Euroopas.³⁴

Kui eeldada, et rändekriisi süvendamine on üks Venemaa strateegiaid suhetes Läänega, tuleks vaadelda, millist kasu võib sellest saada. Euroopas on toimunud järsk poliitiliste pingete intensiivistumine (parempoolsed vs. vasakpoolsed). Üha enam esile kerkivaid parempoolseid on võimalik suunata eri vahenditega Moskva poole. NATO on nõrgenenud ja kadunud on üleüldine usk institutsioonidesse.³⁵ Süüria sõtta astumine on olnud Venemaale välispoliitiliselt pöördepunkt suhetes Lähis-Idaga. Venemaa on taastanud või loonud uuesti suhted regiooni poliitiliste jõududega, mis on toonud kaasa olukorra, kus ta on muutunud poliitiliste huvide vahendajaks. Seega võib öelda, et Venemaa Föderatsioonil on tugev tahe muutuda järjest arvestatavamaks jõuks Lähis-Idas.³⁶

3. Eesti moslemikogukond

Ajalooliselt vaadatuna on moslemikogukond tekkinud Eestisse juba Liivi sõja ajal, 16. sajandil. Osaliselt on see seotud venekeelse vähemuskogukonnaga Eestis. Ühtlasi seostatakse Eestis elavaid moslemeid eelkõige aserite ja tatarlastega.³⁷ Tänapäevast moslemikogukonda võiks iseloomustada kogukonnana, kes on globaalsete sündmuste tõttu kaitsepositsioonil. Lisanduvad kogukonnasisesed vastuolud, mistõttu on kogukond muutuv ning tatarlaste

Vt ka **Sazonov, V.** 2015. Vladimir Sazonov: Venemaa salapärane gambiit Süürias. – Postimees, 10. oktoober. <https://arvamus.postimees.ee/3355113/vladimir-sazonov-venemaa-salaparane-gambiit-suurias> (12.11.2019).

³⁴ **Postelnicescu, C.** 2016. Europe's New Identity: The Refugee Crisis and the Rise of Nationalism. – Europe's Journal of Psychology, Vol. 12, No. 2, pp. 204–205.

³⁵ **Nyquist, Cernea** 2018, p. 11.

³⁶ **Rumer, E.** 2019. Russia in the Middle East: Jack of All Trades, Master of None. – Carnegie Endowment for International Peace, October 31. <https://carnegieendowment.org/2019/10/31/russia-in-middle-east-jack-of-all-trades-master-of-none-pub-80233> (07.11.2019). [**Rumer** 2019]

³⁷ **Linnas, R.** 2004. Islam Eestis. – Akadeemia, nr 9 (186), lk 2116–2122.

osatahtsus vähenemas.³⁸ Kogukonna muutumist on mõjutanud ka 2015. aasta rändekriis, mille lahendamise käigus asustati Eestisse ümber või paigutati siia Süüria sõjapõgenikke, aga niisamuti on mõjutanud sisserändajad. Kogukonnas on järjest enam esile tõusmas Aafrika, Lähis-Ida või Lõuna-Aasia päritolu moslemid. Kogukonda kuuluvad veel konvertiidid, sh eesti päritolu usuvahetajad³⁹. Moslemikogukonna suurust on keeruline määratleda, kuid tõenäoliselt on see umbes 5000 inimest. Eesti ühiskonna suhtumise moslemikogukonda saab jagada kolmeks. Osa ühiskonnast suhtub moslemitesse pigem neutraalselt või ei pane neid tähele. Teine osa peab moslemeid võõraks, suhtudes neisse kartlikult või võõristusega. Sellel osal ühiskonnast ei ole varasemat kogemust moslemitega suhtlemisel. Kolmas osa on äärmuslikult meelestatud ning lähtub pigem narratiivist, et kõik moslemid on halvad.⁴⁰

On võimalik üldistada, et kogukonna liikmed on teadlikud radikaliseerumisilmingutest ning tunduvad olevat nende pärast mures. Võimalike ohtudena nähakse hiljuti usku pöördujaid, kuna informatsiooni leidub külluses ning selles on keeruline orienteeruda, mistõttu võidakse omaks võtta radikaalsed vaated. Veel võivad radikaalse mõtteviisi ja käitumise kaasa tuua sisserändajad, kes on inspireeritud salafistlikest või vahhabistlikest mõjudest.⁴¹ Samas ei ole radikaliseerumine ja Süüriasse välisvõitlejaks suundumine Eesti moslemikogukonnale võõras. Avalikest allikatest selgub, et Eestis on süüdi mõistetud kaks isikut terrorikuriteos, st terroristlikku ühendusse kuulumises ja terrorismi rahalises toetamises.⁴² Tuleb nentida, et need olid Eestis elavad Venemaa Föderatsiooni kodanikud, kelle peamine suhtluskeel on ilmselt vene keel, kuna kohtuotsus tõlgiti vene keelde. Üks neist vajab kohtuprotsessi mõistmiseks tõlgi abi.⁴³ Kohtualustega on seotud ka Ivan Sazanakov, kes suundus Eestist

³⁸ Lepa, E. 2016. Eesti islamikogukonna dünaamika: senine arengulugu ja praegune olukord. – Usuteaduslik Ajakiri, nr 2 (70). [https://usuteadus.ee/wp-content/uploads/2016_2%20\(70\)/Lepa.pdf](https://usuteadus.ee/wp-content/uploads/2016_2%20(70)/Lepa.pdf) (17.09.2019).

³⁹ Lepa, E. 2019. Eesti islamikogukonna dünaamika pärast taasiseseisvumist. Dissertatio-nes theologiae Universitatis Tartuensis. Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 34–36. [Lepa 2019]

⁴⁰ Tammekun 2018, lk 28–29.

⁴¹ Lepa 2019, lk 95–96.

⁴² Kohus mõistis terrorismi toetamises süüdistatavad vangid. 2016. Harju Maakohu pressiteade, 12. jaanuar. <https://www.kohus.ee/et/ajakirjanikule/uudised/kohus-moistis-terrorismi-toetamises-suudistatavad-vangi> (08.11.2019).

⁴³ Terroriprotsessi moslemid mõisteti aastateks vangid. 2016. – Äripäev, 12. jaanuar. <https://www.aripaev.ee/uudised/2016/01/12/terroriprotsessi-moslemid-moisteti-aastateks-vangi> (08.11.2019).

Süüriasse võitlejaks. Tema pärineb õigeusklikust perekonnast, kuid pöördus islamisse. Vähemalt avalike allikate põhjal ei ole võimalik öelda, kuidas ta äärmustus ning millised sündmused viisid ta Süüria sõtta.⁴⁴ Senise informatsiooni põhjal võib eeldada, et radikaliseeruda võis aidata internetist leitud informatsioon⁴⁵.

4. Metoodika

Artikkel põhineb Eesti moslemikogukonna kohta tehtud juhtumiuuringul, mille andmekogumismeetodina on kasutatud poolstruktureeritud intervjuud. Uuringu käigus tehti üheksa intervjuud. Uuringu piiranguna on võimalik välja tuua intervjuueeritud ekspertide vähesus. Teisalt tuleb mõista, et tegu on vähemuskogukonnaga ning seetõttu on eksperte keeruline leida. Eestis on kogukond väike, kuid haaratud muutustesse, mis ilmselt hõlmavad ka toimunud või toimuvaid poliitilisi sündmusi. Sellisele järeldusele on võimalik jõuda seoses eksperdikis palutud praktiseeriva moslemi keelduva vastusega. Tõsi, täpsed asjaolud ei ole teada.⁴⁶ Uuringusse valiti osalema eksperdid, kellel on teadmised moslemikogukonnast ja moslemitega suhtlemise kogemus. Lisaks neile ka eksperdid, kellel olid peale selle teadmised Eesti ühiskonna suhtumisest moslemitesse ja moslemikogukonda.⁴⁷

Radikaliseerumise põhjuste uurimises puudub teaduskirjanduses ühtsus⁴⁸. Seetõttu on igal riigil tarvis ühiskonna eripärast lähtuvalt otsustada, millised võivad olla radikaliseerumise põhjused⁴⁹. Radikaliseerumise juurpõhjuste mudeli koostamisel on Veldhuis ja Staun lähtunud sotsiaalteaduste

⁴⁴ „Pealtnägija“: Eestist pärit islamivõitleja Ivan-Abdurrahman võitleb Süürias uskmatusena. 2015. – Eesti Rahvusringhääling, 21. jaanuar. <https://www.err.ee/528407/pealtnagija-eestist-parit-islamivoitleja-ivan-abdurrahman-voitleb-suurias-uskmatutega> (08.11.2019).

⁴⁵ **Estonian Man Converted to Islam and Went to Fight with ISIS in Syria.** 2015. – Delfi.ee, 22. jaanuar. <https://www.delfi.ee/news/en/news/estonian-man-converted-to-islam-and-went-to-fight-with-isis-in-syria?id=70620007> (08.11.2019).

⁴⁶ **Tammekun** 2018, lk 26.

⁴⁷ *Ibid.*, lk 25–27.

⁴⁸ **Dzhekova, R.; Stoyanova, N.; Kojouharov, A.; Mancheva, M.; Anagnostou, D.; Tsenkov, E.** 2016. Understanding Radicalisation: Review of Literature. – Center for the Study of Democracy. https://www.researchgate.net/publication/309732865_Understanding_Radicalisation_Review_of_Literature (30.09.2019).

⁴⁹ **Odoorfer, C.** 2015. Root Causes of Radicalization in Europe and the Commonwealth of Independent States. United Nations Development Programme (UNDP), pp. 20–21. <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/democratic-governance/conflict-prevention/discussion-paper---root-causes-of-radicalism.html> (30.09.2019).

distsipliinidest (nt sotsioloogia, psühholoogia, antropoloogia, rahvusvahelised suhted). Autorid on jaganud radikaliseerumise juurpõhjused mikro- ja makrotasandile. Makrotasandi tingimusteks on määratud poliitilised, majanduslikud ja kultuurilised tingimused. Mikrotasandil on ühiskondlikud tingimused, s.o ühiskondlik samastumine, sotsiaalne suhtlemine ja grupiprotsessid, suhteline ilmajaetus, peale selle veel individuaalne tasand. Kõiki tasandeid ühendab päästiksündmus.⁵⁰ Sellest lähtuvalt uuriti Veldhuis' ja Stauni välja töötatud radikaliseerumise juurpõhjuste mudelis esinevaid tingimusi Eesti ühiskonna moslemikogukonna näitel. Uuringus ei ole käsitletud radikaliseerumise juurpõhjuste mudelit tervikuna, vaid on keskendunud välise ja ühiskondliku ehk makro- ja mikrotasandi põhjustele. Originaalmudelist on uuringus välja jäetud individuaalne tasand (psühholoogilised tunnusjooned ja isiklikud kogemused), suhteline ilmajaetus ja päästiksündmus (ingl *trigger event*).⁵¹

Uuringust selgus, et Eesti ühiskonnas esineb rassi- ja võõraviha, niisamuti retoorikat, et kõik moslemid on halvad. Sellise retoorika esindajate väljaastumised on leidnud laia kõlapinda ning on nähtavad ja kuuldavad. Eesti ühiskonnas muutub üha ründavamaks poliitiline retoorika või luuakse narratiiv, et moslemid on halvad. Esineb ka halvustavaid väljaütlemisi islami teemal. Sellise narratiivi levik võib vähemuskogukonna liikmetes luua taju, et nad ei ole osa ühiskonnast ning neid ei soovita. See omakorda võib tekitada ühiskonnast tõrjutuse tunnet ning pakkuda soodsat pinnast radikaliseerumise tekkele.⁵² Aasta 2015, mida peetakse rändekriisi algusajaks, oli Eesti inimesele aeg, kui teadvustati laiemalt moslemite olemasolu siinses ühiskonnas. Enamik inimesi ei ole nendega kokku puutunud, see loob omakorda hirmu. Hirm vähemuste ees on loonud olukorra, kus ühiskonnas üha levib äärmuslik propaganda. Seejuures toetuvad propagandas esitatavad sõnumid pigem välisriikides levivatele sõnumitele, mitte ei tugine niivõrd kohalikele oludele.⁵³

Ühe võimaliku radikaliseerumistingimusest Eesti ühiskonnas võib toimida hübriidkonflikt, mis võib olla seotud Venemaa tegevusega laiemalt⁵⁴. Globaalsetest sündmustest tulenevalt seostatakse radikaliseerumist pigem moslemite või moslemiks olemisega. Tagaplaanile on jäänud

⁵⁰ Veldhuis, Staun 2009, pp. 4–23.

⁵¹ Tammekun 2018, lk 13.

⁵² *Ibid.*, lk 30–32.

⁵³ *Ibid.*, lk 33.

⁵⁴ *Ibid.*, lk 34.

radikaliseerumise seos mittemoslemitega või ühiskonna osaga, kes ei järgi islamit. Mittemoslemite radikaliseerumine võib esile kerkida olukorras, kus pannakse toime nt vägivaldteod haavatavate rühmade vastu.⁵⁵

Siinkohal tasub vaadelda lähemalt radikaliseerumist soodustavaid tegureid Eestis. Oluline on märkida getode tekkimist. Sinna võivad siirduda inimesed, kellel ei ole tööd või elueesmärki. Seda eesmärki võidakse minna otsima väljapoole Eestit. Tavaliselt ühinetakse islamit praktiseerivate rahvuskaslaste diasporaadega. Pöördudes tagasi juurte juurde, kujundatakse uus identiteet ning sel moel võivad ka vaated muutuda fundamentalistlikuks. Identiteedi muutumise eeldus saab olla nt elueesmärgi puudumine, tööpuudus või muudel põhjustel eraldatuse või ilmajäetuse tunne. Järgmise võimaliku tegurina saab välja tuua puuduliku adekvaatse informatsiooni religiooni kohta. Alles usku pöördudes on keeruline tunnetada piiri konservatiivse ja äärmusliku islami vahel. Olulist rolli mängib Eesti puhul ka lõimumine. Eelkirjeldatud terrorismi osalejad pärinevad venekeelsest vähemuskogukonnast. Kahjuks ei ole võimalik välja tuua, et venekeelne vähemus oleks tänapäeva Eestis edukalt lõimunud. Eelkirjeldatule lisandub diskrimineerimine ja võõraviha ühiskonnas.⁵⁶

5. Arutelu

Venemaa on kasutanud rändekriisi iga võimalikku tahku ära poliitilistes huvides. Seni ei ole kindlaid tõendeid, et Venemaa oleks põhjustanud 2015. aasta rändekriisi Euroopas. Pigem võiks pöörata tähelepanu hüpoteetilisele seosele Süürias tegutsevate terroristide toetamisega enne 2015. aastat. Võis see olla pelgalt riigisisese turvalisuse tagamise „projekt“, mille käigus tehti riigivõimuga vastuolus isikutele ettepanek lahkuda Süüriasse ning liituda sealsete äärmusrühmitustega, või oli eesmärk midagi muud?

Kõige enam kolmandatest riikidest Eestisse sisserändajaid pärineb Venemaalt⁵⁷. Üldjuhul on see seaduslik ränne (õppimise või töötamise eesmärgil). Tähelepanu tuleks pöörata Venemaalt ebaseaduslikult Eestisse saabujatele. Eestis on välja töötatud tegevuskavad arvuka sisserände ohjeldamiseks ning 2018. aasta siseturvalisuse valdkonna riskianalüüsist selgub, et eeldatakse

⁵⁵ **Tammekun** 2018, lk 34–38.

⁵⁶ *Ibid.*, lk 36–37.

⁵⁷ **Anniste, K.** 2018. Rändetrendid maailmas, Euroopas ja Eestis. – Poliitikauuringute Keskus Praxis, lk 33. http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2018/02/rita_ranne.pdf (11.11.2019).

sisserännet kas Venemaalt või Lätist⁵⁸. Ilmselt tuleb siia massilisel sisse-rändel väga erinevaid inimesi ning eeldatavasti ei ole kõik Venemaa Föderatsiooni kodanikud. Sellele tuleb tähelepanu pöörata, sest arvuka sisserände ohjeldamisel võib olla piiratud siseturvalisuse ja julgeoleku eest seisvate asutuste tegevus.⁵⁹

Kokkuvõtlikult on radikaliseerumine protsess, mille kutsuvad esile tugevad sotsiaalsed, poliitilised või muust keskkonnast tulenevad tingimused⁶⁰. Radikaliseerumise tõenäosus suureneb olukorras, kus ollakse haavatavas seisundis, mida võib seostada väljaarvamise ja kogukonnast või ühiskonnast, või kui on kogetud nt sotsiaalset, poliitilist või muud moodi ilmajätust⁶¹. Muu hulgas võib ilmajätetus tähendada ka eraldatust ümbritsevast⁶². Radikaliseerumine on lõpule jõudnud, kui ilmneb isiklik päästiksündmus, mis viib toime panema terroriakti (nt rünnak), kusjuures päästiksündmuse toimumise hetke ei ole võimalik ette näha⁶³. Radikaliseerumise juurpõhjusena on välja toodud poliitiline tingimus, mis seostub nt paremäärmusluse või parempoolsete erakondade esilekerkimisega ühiskonnas. Rändekriisi taustal on nii Eestis kui ka teistes Euroopa liikmesriikides üha enam esile kerkinud parempoolsed parteid (paremäärmuslased), kelle sõnumites leidub immigratsioonivastasust ning pannakse rõhku põlisrahvuslusele (ingl *ethno-nationalism*). Ühtlasi on sisseränne vorminud tugevalt poliitilist sõnumit, mis sisaldab ka ohuelementi: sisserändajad võivad ohustada rahvusriiki.⁶⁴ Sellised sõnumid lõhestavad ühiskonda. Kõnealusel juhul edastatakse

⁵⁸ Riskianalüüs 2018. – Politsei- ja Piirivalveamet. <https://www.politsei.ee/et/riskianalueues> (11.11.2019).

⁵⁹ Kavandatav eelnõu määrab, kuidas hädaolukorras pagulastetulvaga toime tulla. 2017. – Eesti Rahvusringhääling, 21. märts. <https://www.err.ee/585244/kavandatav-eelnou-maarab-kuidas-hadaolukorras-pagulastetulvaga-toime-tulla> (11.11.2019).

⁶⁰ Wilner, A. S.; Dubouloz, C.-J. 2010. Homegrown Terrorism and Transformative Learning: An Interdisciplinary Approach to Understanding Radicalization. – Global Change, Peace & Security, Vol. 22, No. 1, p. 48.

⁶¹ Stern, J. 2016. Radicalization to Extremism and Mobilization to Violence: What Have We Learned and What Can We Do about It? – The Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 668 (1), p. 105.

⁶² Pajunen, C. 2015. The Lone Wolf Terrorist: Mechanisms and Triggers of a Process-Driven Radicalization. – Paideia, Vol. 2, p. 103. <https://digitalcommons.calpoly.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1018&context=paideia> (19.12.2019).

⁶³ Klausen, J.; Campion, S.; Needle, N.; Nguyen, G.; Libretti, R. 2016. Toward a Behavioral Model of “Homegrown” Radicalization Trajectories. – Studies in Conflict & Terrorism, Vol. 39, No. 1, p. 78.

⁶⁴ Rydgren, J. 2008. Immigration Sceptics, Xenophobes or Racists? Radical Right-Wing Voting in Six West European Countries. – European Journal of Political Research, Vol. 47, No. 6, pp. 737–740.

ka Eesti ühiskonnas poliitilisi sõnumeid, milles sisaldub nii võõraviha kui ka diskrimineerimine. Sedasi luuakse kuvand ühiskonnast, kuhu ei ole oodatud teise nahavärviga või muukeelsed inimesed.⁶⁵ Võttes kokku radikaliseerumisprotsessi ja praeguse Eesti ühiskonna seisundi, võib öelda, et on tekkimas või juba tekkinud soodne pinnas radikaliseerumisele.

Praeguses Eesti ühiskonnas elavad eestlased ja venelased endiselt paralleelmaailmas ning nende sotsiaalsed sidemed on väga nõrgad⁶⁶. Radikaliseerumise põhjuste uurimisel peetakse oluliseks teguriks just paralleelmaailmade teket. Väärib äramärkimist, et osa moslemikogukonnast määratleb end venekeelse kogukonna kaudu. Suur osa, ligikaudu 90% venekeelsest kogukonnast elab Kremli inforuumis ja toetab selle vaateid. Seetõttu ei näe nad Venemaad Eesti julgeoleku ohustajana. Üldjoontes ei ole Venemaa Eesti-poliitikas märgata olulisi muudatusi. Endiselt tehakse etteheiteid venekeelse vähemuse õiguste rikkumise kohta või pannakse Eestile süüks natsismi ülistamist.⁶⁷ Ei ole teada, kui suur osa vene keelt kõnelevatest moslemitest elab Venemaa inforuumis ning milline on nende poliitiline eelistus. Hübriidsõja tunnuste valguses tuleb mõista, et need võivad toimida vähemalt kahel moel. Ühelt poolt võivad need olla radikaliseerumise tekkepõhjus (nt poliitilised tingimused, paremäärmuslus), teisalt toimida radikaliseerumisprotsessis olijale päästiksündmusena.

Lääne demokraatlikke ühiskondi iseloomustab pluralism, vaba meedia ja avatud majanduskeskkond. Riigi ja ühiskonna suhtlust reguleerivad seadused, mis peavad tagama inimeste põhiõigused ja vabaduse. Teisalt aga muudavad loetletud tingimused demokraatliku ühiskonna haavatavaks välisele mõjudele, nagu hübriidsõja tunnused ehk moonutatud või väärinformatsiooni levitamine.⁶⁸ Hea näide on Venemaa Föderatsioon, kes edastab propagandameedias sõnumeid venelaste diskrimineerimise kohta Eestis⁶⁹. Võib eeldada, et järjepidevalt riiki halvustavate uudiste esilekerkimine ei aita luua sidusat ja tugevat ühiskonda.

⁶⁵ **Tammekun** 2018, lk 40.

⁶⁶ **Inimarengu aruanne: Eestis jätkub nõukogudeaegne getostumine**. 2017. – Postimees, 1. juuni. <https://www.postimees.ee/4129675/inimarengu-aruanne-eestis-jatkub-noukogudeaegne-getostumine> (01.10.2019).

⁶⁷ **Mattiisen, A-M.** 2017. Venemaa mõju Eestis. – *Diplomaatia*, 27. juuni. <https://diplomaatia.ee/venemaa-moju-eestis/> (01.10.2019).

⁶⁸ **Wigell** 2019, pp. 15–16.

⁶⁹ **Euroopa Parlamendis tunnistati, ent „õigustati“ Baltikumi venelaste diskrimineerimist**. 2018. – Sputnik Eesti, 23. mai. <https://sputnik-news.ee/news/20180523/10800785/euroopa-parlamendis-tunnistati-oigustati-baltikumi-venelaste-diskrimineerimist.html> (11.11.2019).

6. Kokkuvõte ja järeldused

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Venemaal on Lähis-Idas oma poliitilised huvid ning eesmärk on muutuda üheks olulisemaks jõuks regioonis. Vaadeldes Venemaa tegevust laiemalt, eristub üsna selgelt suhete (taas)loomine teiste riikidega. See on tähtis mitmest aspektist, kuid veel enam on see oluline president Putinile. Venemaa Föderatsiooni globaalse mõjuvõimu taastamine pärast Nõukogude Liidu lagunemist on üks riigi välispoliitilisi lubadusi ja eesmärgi. Oluline samm eesmärgi täitmisel oli 2015. aastal Süüria kodusõtta astumine, mis ühtlasi avas võimaluse suurendada võimu regioonis. Samas edastas Venemaa Föderatsioon Süürias sõtta astumisega vägagi selge sõnumi nii Ameerika Ühendriikidele kui ka Euroopa Liidule. Sanktsioonidest ja teravatest suhetest hoolimata ei ole Venemaa poliitiliselt eraldatud, tõrjutud ega tagandatud.⁷⁰ Teisalt võib öelda, et Euroopa Liidus, sealhulgas Eestis, esile kerkinud parempoolsed jõud on kasulikud Venemaa Föderatsioonile, sest annavad oma tegevusega president Putinile võimaluse mõjutada ühtset Euroopa Liidu välispoliitikat⁷¹.

Riiklikes arengukavades on püstitatud eesmärgiks sidus ühiskond. Olukorras, kus venekeelne elanikkond elab endiselt paralleelmaailmas, sealhulgas Kremli infoväljas, tuleb analüüsida valitud meetmete tõhusust ning vajaduse korral kaaluda muudatusi. Ühtlasi tuleks suunata tähelepanu venekeelsele meediale Eestis. Tuleks kaaluda, kas riigi ühel suurima eelarvega kohalikul omavalitsusel on otstarbekas investeerida Venemaa propagandakanali saadete tootmisse⁷² või leida ühisosa juba loodud venekeelse Eesti kanaliga ning panustada sellesse.

Eesti ühiskonnas võivad avalduda mitmesugused radikaliseerumise põhjused. See on tõenäoline, kuna ühiskonnas esineb võõraviha, osa venekeelsest elanikkonnast tunneb end ühiskonnast eemale tõrjutuna ning elatakse võõrriigi infoväljas. Ühiskonda lõhestavad veel avalikud sõnavõetud rände teemal, neist kumab läbi moslemeid halvustav retoorika. Kõrvutades kõike seda hübrüidsõja tunnustega, mille kasutamises suudab Venemaa Föderatsioon meistriclassi näidata, on tõenäoline, et eelviidatud terrorismi juhtumid ei jää viimaseks.

⁷⁰ Rumer 2019, pp. 2–11.

⁷¹ Polyakova, A. 2014. Strange Bedfellows: Putin and Europe's Far Right. – World Affairs, Vol. 177, No. 3, pp. 37–40.

⁷² Kümneid ringe ümber PBK 2018. – Propastop.org, 4. jaanuar. <https://www.propastop.org/2018/01/04/kumneid-ringe-umber-pbk/> (10.11.2019).

Hübridsõja tunnused leiavad laialdast käsitlust julgeolekuvaldkonnas. Tänapäeva ühiskonnas võiks selle teemakäsitluse siduda tugevamalt siseturvalisusega ja lülitada vastavate asutuste tegevuskavasse. Seejuures tuleb arvestada ka võimalikku radikaliseerumist.

Kirjandus

- Anniste, K.** 2018. Rändetrendid maailmas, Euroopas ja Eestis. – Poliitikauringute Keskus Praxis.
http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2018/02/rita_ranne.pdf (11.11.2019).
- Barari, H. A.** 2016. Russia – Double Game in Syria? – The Jordan Times, October 3.
<https://www.jordantimes.com/opinion/hassan-barari/russia-%E2%80%94-double-game-syria> (09.11.2019).
- Braghioli, S.; Makarychev, A.** 2018. Redefining Europe: Russia and the 2015 Refugee Crisis. – Geopolitics, Vol. 23, No. 4, pp. 823–848.
- Charap, S.** 2013. Russia, Syria and the Doctrine of Intervention. – Survival, Vol. 55, No. 1, pp. 35–41.
- Cornell, S. E.** 2016. The Fallacy of “Compartmentalisation”: The West and Russia from Ukraine to Syria. – European View, Vol. 15, No. 1, pp. 97–109.
- Dzhekova, R.; Stoynova, N.; Kojouharov, A.; Mancheva, M.; Anagnostou, D.; Tsenkov, E.** 2016. Understanding Radicalisation: Review of Literature. – Center for the Study of Democracy.
https://www.researchgate.net/publication/309732865_UnderstandingRadicalisation_Review_of_Literature (30.09.2019).
- Ellis, C.; Pantucci, R.; de Roy van Zuijdwijn, J.; Bakker, E.; Gomis, B.; Palombi, S.; Smith, M.** 2016. Lone-Actor Terrorism: Analysis Paper. – Countering Lone-Actor Terrorism Series, No. 4. London: Royal United Services Institute for Defence and Security Studies (RUSI).
<https://rusi.org/publication/occasional-papers/lone-actor-terrorism-analysis-paper> (30.09.2019).
- Estonian Man Converted to Islam and Went to Fight with ISIS in Syria.** 2015. – Delfi.ee, 22. jaanuar.
<https://www.delfi.ee/news/en/news/estonian-man-converted-to-islam-and-went-to-fight-with-isis-in-syria?id=70620007> (08.11.2019).
- Euroopa Parlamendis tunnistati, ent „õigustati“ Baltikumi venelaste diskrimineerimist.** 2018. – Sputnik Eesti, 23. mai.
<https://sputnik-news.ee/news/20180523/10800785/euroopa-parlamendis-tunnistati-oigustati-baltikumi-venelaste-diskrimineerimist.html> (11.11.2019).
- Funk, M.; Parkes, R.** 2016. Refugees versus Terrorists. – European Union Institute for Security Studies (EUISS), January, pp. 1–2.
<http://www.europarl.europa.eu/greece/resource/static/files/refugees-versus-terrorists.pdf> (15.09.2019).
- Gallagher, M. J.** 2016. The 2016 “Lone Wolf” Tsunami – Is Rapoport’s “Religious Wave” Ending? – Journal of Strategic Security, Vol. 10, No. 2, pp. 60–76.

- Gressel, G.** 2016. Russia's Hybrid Interference in Germany's Refugee Policy. – European Council on Foreign Relations (ECFR), February 04.
https://www.ecfr.eu/article/commentary_russias_hybrid_interference_in_germanys_refugee_policy5084 (26.09.2019).
- Inimarengu aruanne: Eestis jätkub nõukogudeaegne getostumine.** 2017. – Postimees, 1. juuni.
<https://www.postimees.ee/4129675/inimarengu-aruanne-eestis-jatkub-noukogudeaegne-getostumine> (01.10.2019).
- Kaitsepolitseiamet 2019.** Aastaraamat 2018.
https://www.kapo.ee/sites/default/files/public/content_page/Aastaraamat-2018.pdf (29.09.2019).
- Kavandatav eelnõu määrab, kuidas hädaolukorras pagulastetulvaga toime tulla.** 2017. – Eesti Rahvusringhääling, 21. märts.
<https://www.err.ee/585244/kavandatav-eelnou-maarab-kuidas-hadaolukorras-pagulastetulvaga-toime-tulla> (11.11.2019).
- Klausen, J.; Champion, S.; Needle, N.; Nguyen, G.; Libretti, R.** 2016. Toward a Behavioral Model of “Homegrown” Radicalization Trajectories. – *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 39, No. 1, pp. 67–83.
- Kohus mõistis terrorismi toetamises süüdistatavad vangi.** 2016. Harju Maakohtu pressiteade, 12. jaanuar.
<https://www.kohus.ee/et/ajakirjanikule/uudised/kohus-moistis-terrorismi-toetamises-suudistatavad-vangi> (08.11.2019).
- Kümneid ringe ümber PBK** 2018. – Propastop.org, 4. jaanuar.
<https://www.propastop.org/2018/01/04/kumneid-ringe-umber-pbk/> (10.11.2019).
- Lepa, E.** 2016. Eesti islamikogukonna dünaamika: senine arengulugu ja praegune olukord. – *Usuteaduslik Ajakiri*, nr 2 (70), lk 74–91.
[https://usuteadus.ee/wp-content/uploads/2016_2%20\(70\)/Lepa.pdf](https://usuteadus.ee/wp-content/uploads/2016_2%20(70)/Lepa.pdf) (17.09.2019).
- Lepa, E.** 2019. Eesti islamikogukonna dünaamika pärast taasiseseisvumist. *Dissertationes theologiae Universitatis Tartuensis*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Linnas, R.** 2004. Islam Eestis. – *Akadeemia*, nr 9 (186), lk 2116–2146.
- Mattiisen, A-M.** 2017. Venemaa mõju Eestis. – *Diplomaatia*, 27. juuni.
<https://diplomaatia.ee/venemaa-moju-eestis/> (01.10.2019).
- McCain: Putin Using Refugee Crisis as a Weapon.** 2016. – *Politico*, February 15.
<https://www.politico.eu/article/mccain-putin-using-refugee-crisis-as-a-weapon/> (06.11.2019).
- Miller, J.; Fitzpatrick, C. A.** 2015. Putin in Syria: Even ISIS Says Russia Is Not Bombing ISIS. – *The Interpreter*, November 19.
<http://www.interpretermag.com/putin-in-syria-even-isis-says-russia-is-not-bombing-isis/> (24.09.2019).
- Minniti, F.** 2018. Hybrid Warfare and Hybrid Threats. – *European Eye on Radicalization*, April 16.
<https://eeradicalization.com/hybrid-warfare-and-hybrid-threats/> (10.11.2019).
- Mullins, S.** 2016. Terrorism and Mass Migration. – *Per Concordiam. Journal of European Security and Defense Issues*, Vol. 7, No. 1, pp. 22–29.
<https://globalnetplatform.org/system/files/Per%20Concordiam%20V7N1%20ENG.pdf> (20.12.2019).

- NATO Commander: Russia Uses Syrian Refugees as “Weapon” against West.** 2016. – Deutsche Welle, March 02.
<https://www.dw.com/en/nato-commander-russia-uses-syrian-refugees-as-weapon-against-west/a-19086285> (22.09.2019).
- Nestoras, A.** 2019. How the Kremlin is Manipulating the Refugee Crisis: Russian Disinformation as a Threat to European Security. – Institute of European Democrats (IED).
<https://www.iedonline.eu/publications/2019/kremlin-refugee-crisis.php> (30.09.2019).
- Nyquist, J. R.; Cernea, A-M.** 2018. Russian Strategy and Europe’s Refugee Crisis. – Center for Security Policy, May 29, pp. 1–20.
https://www.centerforsecuritypolicy.org/wp-content/uploads/2018/05/Russia_Refugee_05-28-18.pdf (14.09.2019).
- Odorfer, C.** 2015. Root Causes of Radicalization in Europe and the Commonwealth of Independent States. United Nations Development Programme (UNDP), pp. 1–23.
<https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/democratic-governance/conflict-prevention/discussion-paper---root-causes-of-radicalism.html> (30.09.2019).
- Pajunen, C.** 2015. The Lone Wolf Terrorist: Mechanisms and Triggers of a Process-Driven Radicalization. – Paideia, Vol. 2, pp. 100–113.
<https://digitalcommons.calpoly.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1018&context=paideia> (19.12.2019).
- Pantucci, R.; Ellis, C.; Chaplais, L.** 2015. Lone-Actor Terrorism: Literature Review. – Countering Lone-Actor Terrorism Series, No. 1. London: Royal United Services Institute for Defence and Security Studies (RUSI).
<https://rusi.org/publication/occasional-papers/lone-actor-terrorism-literature-review> (30.09.2019).
- „Pealtnägija“: Eestist pärit islamivõitleja Ivan-Abdurrahman võitleb Süürias uskmatutega.** 2015. – Eesti Rahvusringhääling, 21. jaanuar.
<https://www.err.ee/528407/pealtnagija-estist-parit-islamivoitleja-ivan-abdurrahman-voitleb-suurias-uskmatutega> (08.11.2019).
- Polyakova, A.** 2014. Strange Bedfellows: Putin and Europe’s Far Right. – World Affairs, Vol. 177, No. 3, pp. 36–40.
- Postelnicescu, C.** 2016. Europe’s New Identity: The Refugee Crisis and the Rise of Nationalism. – Europe’s Journal of Psychology, Vol. 12, No. 2, pp. 203–209.
- Powers, S. M.** 2014. Conceptualizing Radicalization in a Market for Loyalties. – Media, War & Conflict, Vol. 7, No. 2, pp. 233–249.
- Riskianalüüs** 2018. – Politsei- ja Piirivalveamet.
<https://www.politsei.ee/et/riskianalueues> (11.11.2019).
- Roell, P.** 2016. Migration – A New Form of “Hybrid Warfare”? – Institute for Strategic, Political, Security and Economic Consultancy (ISPSW) Strategy Series: Focus on Defense and International Security, Issue No. 422, May, pp. 1–7.
http://www.ispsw.com/wp-content/uploads/2016/05/422_Roell_RINSA.pdf (11.11.2019).

- Rumer, E.** 2019. Russia in the Middle East: Jack of All Trades, Master of None. – Carnegie Endowment for International Peace, October 31.
<https://carnegieendowment.org/2019/10/31/russia-in-middle-east-jack-of-all-trades-master-of-none-pub-80233> (07.11.2019).
- Sydgren, J.** 2008. Immigration Sceptics, Xenophobes or Racists? Radical Right-Wing Voting in Six West European Countries. – *European Journal of Political Research*, Vol. 47, No. 6, pp. 737–765.
- Sazonov, V.** 2015. Vladimir Sazonov: Venemaa salapärane gambiit Süürias. – *Postimees*, 10. oktoober.
<https://arvamus.postimees.ee/3355113/vladimir-sazonov-venemaa-salaparane-gambiit-suurias> (12.11.2019).
- Sazonov, V.** 2017. Kremli hübriidsoja praktika Afganistani näitel ehk miks Venemaa relvastab Talibani. – *Diplomaatia*, 16. juuni.
<https://diplomaatia.ee/kremli-hubriidsoja-praktika-afganistani-naitel-ehk-miks-venemaa-relvastab-talibani/> (07.11.2019).
- Schmid, A. P.** 2016. Links between Terrorism and Migration: An Exploration. – ICCT Research Paper, International Centre for Counter-Terrorism – The Hague, May, pp. 1–63.
<https://icct.nl/publication/links-between-terrorism-and-migration-an-exploration> (22.09.2019).
- Schnauffer, T. A. II.** 2017. Redefining Hybrid Warfare: Russia's Non-linear War against the West. – *Journal of Strategic Security*, Vol. 10, No. 1, pp. 17–31.
- Schoemaker, H.** 2019. Allegations of Russian Weaponized Migration against the EU. – *Militaire Spectator*, July 26.
<https://www.militairespectator.nl/thema/internationale-veiligheidspolitiek/artikel/allegations-russian-weaponized-migration-against-eu> (25.09.2019).
- Souleimanov, E. A.; Dzutsati, V.** 2018. Russia's Syria War: A Strategic Trap? – *Middle East Policy*, Vol. XXV, No. 2, pp. 42–50.
- Stern, J.** 2016. Radicalization to Extremism and Mobilization to Violence: What Have We Learned and what What Can We Do about It? – *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 668 (1), pp. 102–117.
- Tammekun, K.** 2018. Radikaliseerumise juurpõhjused Eesti moslemite lõimumise kontekstis. *Magistritöö*. Tallinna Tehnikaülikool.
- Terroriprotsessi moslemid mõisteti aastateks vangi.** 2016. – *Äripäev*, 12. jaanuar.
<https://www.aripaev.ee/uudised/2016/01/12/terroriprotsessi-moslemid-moisteti-aastateks-vangi> (08.11.2019).
- Thiele, R. D.** 2015. The New Colour of War – Hybrid Warfare and Partnerships. – Institute for Strategic, Political, Security and Economic Consultancy (ISPSW) Strategy Series: Focus on Defense and International Security, Issue No. 383, October, pp. 1–12.
https://www.files.ethz.ch/isn/194330/383_Thiele.pdf (08.11.2019).
- Tsvetkova, M.** 2016. Special Report: How Russia Allowed Homegrown Radicals to Go and Fight in Syria. – *Reuters*, May 13.
<https://www.reuters.com/article/us-russia-militants-specialreport/special-report-how-russia-allowed-homegrown-radicals-to-go-and-fight-in-syria-idUSKCN0Y4IOP> (07.11.2019).

- Vabariigi Valitsus** 2019. Pagulasküsimus, 9. aprill.
<https://www.valitsus.ee/et/pagulased#seisukohad> (06.11.2019).
- Veldhuis, T.; Staun, J.** 2009. *Islamist Radicalisation: A Root Cause Model.* – Clingendael, the Netherlands Institute of International Relations, The Hague, October.
https://www.diis.dk/files/media/publications/import/islamist_radicalisation.veldhuis_and_staun.pdf (30.09.2019).
- Weise, F-J.** 2016. *Integrating Refugees Reduces Risks. Language Training and Job Placement Are Key to Integration.* – Per Concordiam. *Journal of European Security and Defence Issues*, Vol. 7, No. 1, pp. 8–9.
- Weiss, M.** 2017. *Russia's Double Game with Islamic Terror.* – *Daily Beast*, July 12.
<https://www.thedailybeast.com/russias-double-game-with-islamic-terror> (07.11.2019).
- Wigell, M.** 2019. *Hybrid Interference as a Wedge Strategy: A Theory of External Interference in Liberal Democracy.* – *International Affairs*, Vol. 95, No. 2, pp. 1–22.
- Wilner, A. S.; Dubouloz, C-J.** 2010. *Homegrown Terrorism and Transformative Learning: An Interdisciplinary Approach to Understanding Radicalization.* – *Global Change, Peace & Security*, Vol. 22, No. 1, pp. 33–51.

KATRIN TAMMEKUN, MA

Politsei- ja Piirivalveameti juhtivmenetleja